

TÜRKİYE’DE İLGİNÇ BİR POPÜLER KÜLTÜR, FAKELORE OLAYI: ŞEYH EDEBALI’NİN OSMAN GAZİ’YE VASIYETİ

AN INTERESTING POPULAR CULTURE AND FAKELORE INCIDENT IN TURKEY: SHEIKH EDEBALI’S ADVICE TO OSMAN GAZİ

О ФЕЙКЕЛОР - ПОПУЛЯРНОЙ КУЛЬТУРЕ В ТУРЦИИ: ЗАВЕЩАНИЕ ШЕЙХА ЭДЕБАЛИ ОСМАНУ ГАЗИ

Nail TAN*

ÖZ

Köklü, tarihî belge ve süreçlerle günümüze ulaşmış kültürün yanı sıra, kısa dönemlere özgü hızlı üretilip aynı hızda tüketilen kültür ürünlerinin bütününe popüler kültür denir. Moda kültür ürünleri, beğenilen unsurların hızla yayılması, bu yayılma sırasında da bozulması, yozlaşmasıyla da oluşur. Sahte, çakma giyim ürünlerinde görüldüğü gibi.

Halk kültürü ürünleri eski iletişim, ulaştırma düzeninde dilden dile dolaşırken ekleme, düzeltmelerle güzelleşirken günümüzdeki genel ağ, sosyal medya gelişmesi karşısında ne yazık ki, olumsuz etkilenip zevksiz hatta zararlı hâle gelebilmektedir. Buna en güzel örnek, başlangıç tarihini 1983’e indirebildiğimiz 2000’li yıllarda şehir efsanesi hâline gelen Şeyh Edebalı’nın Osman Gazi’ye Vasiyeti/Nasihati olayıdır.

Tarih yazmalarında bulunmayan bu vasiyetin ilk şeklini, Romancı Tarık Buğra 1983 yılında *Osmancık* romanında yayımlamıştır. Bir romancının bu tür metinler, diyaloglar kurgulaması en doğal hakkıdır. “Ey oğul”, diye başlayan bu nasihat okuyanlar tarafından çok beğenilmiş, levha hâline getirilmiştir. 1990’lı yıllarda bazı eklemelerle Vakıflar Bankası ve Kültür Bakanlığınca yayımlanan bu levha iletişim evreninde genişleme, türküler üretme aşamasına geçmiş, 2020’ye doğru içine nerdeyse her şeyin dâhil edildiği, halkın da gerçekmiş gibi inandığı bir metin hâline gelmiştir. Devlet yöneticileri, parlamenterler, gazeteciler de bu uydurma nasihatleri kullanınca vasiyetin uzunluğu iki üç sayfayı bulmuştur.

* Kültür ve Turizm Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Em. Genel Müdürü.
Ankara/TÜRKİYE

(hayrettinivgin@gmail.com)

Olay, folklor/halk bilimindeki fakelore/uydurma/sahte folklor olayına da çok benzemektedir. Aslında eski kültürümüzdeki siyasetname geleneğinin de bir devamı olabilirdi.

Kendi yazdığına kendisinin de inandığı bir toplumda, iş siyaset/toplum mühendisliğine kadar dayanmıştır. Başta Şeyh Edebali Üniversitesi olmak üzere ilgili devlet bilim kuruluşlarının olaya el koyup halkı doğru bilgilendirmeleri gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şeyh Edebali, Osman Gazi, vasiyet, nasihat, popüler kültür, fakelore, siyasetname, Tarık Buğra, Osmancık.

ABSTRACT

In addition to the culture that has survived to the present day with deep-rooted historical documents and processes, the whole of cultural products that are produced quickly and consumed at the same speed specific in short periods is called popular culture. Fashionable cultural products, rapid spread of popular elements also occurs due to deterioration and degradation during this expansion; as seen in fake, counterfeit clothing products.

While folk culture products did the rounds in the old communication and transportation system and became more beautiful with additions and corrections, unfortunately, today's general network can be negatively affected by the development of social media and become unpleasant or even harmful. The best example of this is the case of Sheikh Edebali's Will/Advice to Osman Gazi, which became an urban legend in the 2000s, which dates back to 1983.

Novelist Tarık Buğra published the first version of this advice in his novel *Osmancık* in 1983, which is not found in historical writings. It is a novelist's natural right to construct such texts and dialogues. This advice, which begins with "O son", was very liked by those who read it and was turned into a plaque. This plaque, which was published by Vakıflar Bankası and the Ministry of Culture with some additions in the 1990s, entered the phase of expanding the communication universe and producing folk songs, and towards 2020, it became a text in which everything was included and the public believed it as if it was real. When state administrators, parliamentarians and journalists began to use these fabricated advice, the length of the advice reached two or three pages.

The incident is very similar to the fakelore phenomenon in folklore. In fact, it could have been a continuation of the tradition of *political treatise (siyasetname)* in our old culture.

In a society where everyone believes in his/her own writing, it has come down to political/social engineering. Relevant state scientific institutions, especially Şeyh Edebali University, need to take control of the incident and inform the public correctly.

Key Words: Sheikh Edebali, Osman Gazi, will, advice, popular culture, fakelore, political treatise (siyasetname), Tarık Buğra, Osmancık novel.

Giriş

MEB, Kültür, Kültür ve Turizm Bakanlıkları ile AKDITYK Türk Dil Kurumundaki (1983-2018 arası Başbakanlığa, 2018 sonrası da KTB'ye bağlı) 1959-2006 yılları arasındaki devlet görevlerim (İlkokul Öğretmeni, Edebiyat Grubu Öğretmeni, Uzman, Müdür Yrd., Müdür, Daire Başkanı, Bakan Müşaviri, Genel Müdür Yardımcısı, Genel Müdür, Proje Uzmanı-TDK) sırasında Türkiye'de her kula nasip olmayacak şekilde çok önemli politikacı, devlet adamı, şair, yazar, besteci, ressam, heykeltıraş ve sanatçı ile tanışıp bazı olağan dışı olayları da yaşamak şansını yakaladık. Hiç şüphesiz; devlet, görev sırrı durumundaki bazı olaylardan anı/hatıra kılıfı altında söz etmem mümkün değildir. Ancak, kamuoyuna açık bazı tarihî, edebî, kültürel olaylardan da söz etmezsek, bu kez de Türk kültür tarihine ihanetle suçlanabiliriz. Bu makalemizde, resmî görevimizi yaparken şahit olduğumuz bu türden önemli bir kültür olayından söz edeceğiz. Kastamonu Şerife Bacı Öğretmenevinde Mayıs 2023 başındaki bir özel sohbette Prof.Dr. Eyüp Akman ve birkaç kişiye (Mustafa Gezici, Mümtaz Tiftik gibi) anlattığımız olayı, Prof. Akman *"Bu olay, Türk tarihi ve edebiyatı bakımından çok önemli. Mutlaka yazıp bilim insanlarını bilgilendirmek zorundasınız."* diye ısrar etmese belki de yazmayacaktık. Çünkü, 1 Ocak 2024'ten beri parkinsonlu sağ elim *"Beni artık rahat bırak. Yazmayacağım!"* diye isyan etmekte. Bu yüzden özet olarak olayı anlatıp yapılması gerekenleri hatırlatmakla yetineceğiz.

Rahmetli Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanlığı yaptığı yıllardayız: 1996. O tarihte Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğünde Ankara Devlet Türk Halk Müziği Korosu Uzmanı kadrosunda çalışırken Genel Müdür Mehmet Özel'e de yayın hazırlama işlerinde yardım ediyordum. 1996 başlarında bir gün Sayın Cumhurbaşkanı, genel müdürü Çankaya Köşkü'ne çağırıp özetle şöyle konuşmuş:

- "Genel Müdürlüğünüzce hazırlanıp yayımlanan *Atatürk, Ankara, Türkiye'nin Şaheserleri, Mimar Sinan, Ressamların Fırçasından İstanbul, Geleneksel Türk Sanatları, Cephelerden Kurtuluş Savaşı'na, Köy Enstitüleri* gibi ülkemizi, kültürümüzü tanıtan prestij kitaplarını biliyorum. Bazılarını hâlâ konuklarımıza armağan ediyoruz. Ancak başarılı çocuklarımıza, gençlerimize, sporcularımıza ziyaretime geldiklerinde saat, kalem gibi basit armağanların dışında bir şey vermiyorum. Sizden öyle bir kitap rica ediyorum ki, okuyan her çocuk, genç T.C.'nin vatandaşı, Türk milletinin bir ferdi olmakla gurur duyup övünsün. İçinde, yüreğinde sönmeyen bir vatan, millet ve bayrak sevgisi duysun!"

Süre olarak da üç ay vermiş. Ankara (eski) Hipodromu'nda tarihî tribünlerin altındaki genel müdürlük binasında genel müdürün makam odasının yanında bir odada çalışıyorum. Doğruca odama gelip durumu anlattı. "Üç ayda nasıl yaparız?" kaygısını taşıyordu. Daha önceki kitapların hazırlık aşamasında elde ettiğimiz çok sayıda fotoğraf, harita, resim, çizim vardı elimizde. Bir edebiyat grubu öğretmeni ve halk kültürü uzmanı olarak kitabın içeriğini kolaylıkla hazırlayabilirdim. O gün ve gecesinde kitabın içindekiler bölümünü oluşturdum. Ertesi gün Genel Müdür Özel'le üzerinden geçtik. Her bölümle ilgili bazı örnek sayfalar hazırlattı tanıdığımız grafikerlere. Üç gün sonra randevu alıp Köşk'e gitti genel müdür. Taslağı he-

yecanla gözden geçirmiş Cumhurbaşkanı. Bazı bölümlerin genişletilmesini istemiş. Şair ve şiir sayısının artırılması, Cumhuriyet döneminde yetişen önemli bilim insanlarının da (Prof.Dr. Gazi Yaşargil gibi) Cumhuriyet Dönemi Ünlüler Bölümüne eklenmesi gibi. Şairler, yazarlar arasında sağ sol, komünist milliyetçi gibi bir ayırım yapılmadığı kanısının uyanmasına da önem verilmesini hatırlatmış. 100-150 sayfalık bölümler yazıldıkça kendisine sunulması konusunda da mutabık kalmışlar. O gün, hazırlıkta görev alacak ekip oluşturuldu. Çalışmalara hızla başladık. Genel Müdür Bey, 100-150 sayfalık çalışmaları Sayın Cumhurbaşkanına kontrole götürüyordu. Sayfa sayfa çevirip saatlerce tüm hazırlığı kontrol edip kitabı geliştirdi. Sonunda atlas boyutunda 502 sayfadan oluşan dev bir kitap, armağan niteliğine uygun bir eser ortaya çıktı. Bakanlık bütçesinden basılacağı için dönemin Kültür Bakanlarına da emrini ulaştırmıştı. 1996 yılı bahar aylarında iki tip (karton, mukavva kapak) baskısı yapılan (1000 adet) *Vatan Millet ve Bayrak Sevgisi* adlı kitabın hazırlayıcısı iç kapakta Güzel Sanatlar Genel Müdürü Mehmet Özel görünüyordu. Sorumluluk ve en büyük emek şüphesiz onundu. Künye sayfasında ise diğer emek verenler yazılıydı:

Grafik Tasarım ve İllüstrasyonlar: Aydın Erkmen, RETA

Portre İllüstrasyonları: Etem Çalışkan

Teknik Hazırlık: Nail Tan

Dia ve Fotoğraflar: Sami Güner, Sami Pekşirin, Necmettin Külahçı, Fahrettin Polat, Muharrem Şimşek, Vedat Gürses

Yapım: RETA [1. Basılış, Ankara 1996]

Kitabın başında Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in "Ezelden Ebede" başlıklı bir sunuş yazısı ve fotoğrafı bulunmaktadır. Kitabın hazırlığı, baskısı sırasında Fikri Sağlar ve Dr. Ağâh Oktay Güner Kültür Bakanıydı.

Kitabın içeriğini, temel özelliklerini kavramak açısından bölüm ve bölüm alt başlıklarından örnekler de verelim: Tarih Boyunca Kurulan Türk Devletleri, Türk Bayrağı, Atatürk Devrimleri/İnkıpları, Atatürkçülük İlkeleri, Türk Yazıtları, Türk Edebiyatının İlk Kitapları, Türk Destanları, Efsaneler, Büyük Türk Zaferleri, Vatan ve Millet Sevgisi Şiirleri, Bayrak ve Kahramanlık Şiirleri, Kahramanlık Türküleri, Marşlar, Türklerde Hoşgörü, Türk Hükümdarları ve Atatürk'ün Bilim ve Sanatta Verdiği Önem, Türk Devlet Hayatında Kadın, Tarihimizde Unutulmaz Olaylar, Türklerle İlgili Özdeyişler, Türk Milletine Hizmet Edenlerden Bir Bölümü (Ünlüler), Yararlanılan Kaynaklar.

Hâlen yaşayan, resim ve çizimleriyle kitaba önemli katkılarda bulunan ressam, hattat Cumhurbaşkanlığı Büyük Ödülü sahibi Etem Çalışkan'ın getirdiği dokümanlar içinde "Edebali Hazretleri'nin Osman Gazi'ye Vasiyeti" başlıklı, çok etkileyici sözcüklerden oluşan, Etem Çalışkan imzalı bir levha da bulunuyordu. Çerçevesiz duvara asılmak amacıyla hazırlanmıştı. Kitabın içeriğine, hazırlanış amacına çok uygun düşüyordu. Genel Müdür Özel'le kitaba almaya karar verdik. Ancak, diğer metinlerde yaptığımız gibi kaynak göstermemiz gerekiyordu. Belli başlı Osmanlı tarihlerinde yaptığımız araştırmalarda bu metine rastlamadık. Sadece, bazı kırıntılar vardı. Mecburen levhayı çoğaltan Vakıfbankın yöneticilerine başvurduk. Karşımıza Kültür Danışmanı olarak Feriha Gürsoy (1927-1997) çıktı.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunuydu. Ankara’da Özel Tevfik Fikret Lisesini kurup uzun süre müdürlüğünü yapmasıyla tanınmıştı. Çok iyi karşıladı. Levhadaki yazılara İstanbul’daki bir dükkânda rastlayıp kopyaladığını, Etem Bey’e yazdığını, tarihî kaynaklarda araştırdığını ancak bulamadığını söyledi. Bir tarihçinin “*Bir de Tarık Buğra’ya (1918-1994) sor. O Osmancık romanı dolayısıyla çok tarih kitabı okudu.*” dediğini kendisiyle görüşemediğini de belirtti. Hemen en yakın kitapçıya gittim. 1983’te Ötügen Neşriyattan ilk baskısı yapılan kitabın 1987 baskısına ulaştım (Buğra 1987). Kitapta iki yerde Şeyh Ede Balı’nın (Buğra böyle yazıyordu) Osman Gazi’ye nasihatları, vasiyeti, bir yerde de Osman Gazi’nin oğlu Orhan Gazi’ye vasiyeti vardı. Tabii günümüz diliyle. Her üç metin de Etem Çalışkan levhasında önemli ölçüde yer almıştı ama yine de farklılıklar vardı. Tarık Buğra 1994’te öldüğünden gerçeği öğrenme şansımız kalmamıştı. Ayrıca, romancının eserlerinde bu türden kurgulamalar yapması, metinler üretmesi en doğal hakkıydı. Bu kısa araştırmadan sonra vasiyet levhasını Sayın Cumhurbaşkanının onayına sunduk. Çok beğenmiş. Genel Müdürün kaynağıyla ilgili açıklamasını dinleyecek kadar zamanı olmamış. Onaydan sonra vasiyete 164. sayfada yer verdik (EK 1).

Tarık Buğra, Osmancık romanı ve Şeyh Edebalı’nın Osman Gazi’ye vasiyeti

Osmanlı Devleti’nin kurucusu Osman Gazi, aynı zamanda Şeyh Edebalı’nın (1206-1326) de damadıdır. Yazılı kaynaklarda Ede Balı, Edebalı, Edebâlî, Edebalı yazılışları vardır. Osman Gazi ünlü rüyasını görüp Şeyh’e anlattığında büyük bir devlet kuracağı şeklinde yorumlanmış arkasından beyliğe getirilip nasihat/vasiyet sözleri duyulmuştur. Romanda Şeyh Edebalı’nın vasiyetiyle ilgili bölümler özgün imlasıyla şöyledir:

1. Şeyh Ede Balı’nın kızı Mal Hatun’u Osman Bey’e verip Beyliğin başına geçirildiği zaman Osman Bey’e söyledikleri (Buğra 1987:125-126):

“Ey Osmancık! Tanrı yüzünü, gönlünü ve yolunu ışıtsın; bileğinin, yüreğinin gücünü pekiştirsın; haktan adaletten, merhametten, azimden, sebatten garip komasın!

Ey Osmancık; beğsin. Beğliğini bil, beğliğini unutma.

Ey Osmancık; beğsin. Bundan sonra öfke bize, uysallık sana; güceniklik bize, gönül alma sana; suçlama bizde, katlanma sende; bundan böyle yanılığın bize, hoş görmek sana; aciz bize, yardım sana; geçimsizlikler, uyuşmazlıklar, anlaşmazlıklar, çatışmalar bize, adalet sana; kötü göz bize, şom ağız bize, haksız yorum bize, bağışlama sana.

Ey Osmancık; bundan böyle bölmek bize, bütünlemek sana; üşengeçlik bize, gayret sana; uyuşukluk bize, rahat bize, uyarmak, şevklendirmek, gayretlendirmek sana.

Ey Osmancık; yükün ağır, işin çetin, gücün kıla bağlı. Tanrı yardımcın olsun; beğliğini kutlu kılsın; hak yoluna yararlı kılsın; ışığını parıldatsın, uzaklara ilet sin; sana yükünü taşıyacak güç, ayağını sürçtürmeyecek akıl versin.”

Görülüyor ki, romanın bu bölümü Etem Çalışkan levhasıyla önemli ölçüde örtüşüyor. Tabii, bazı ekleme ve çıkarmalar var. “İnsanı yaşat ki Devlet yaşasın.”

eklemesi dikkat çekiyor. “Ey Osmancık” hitabının yerini de romandaki Ertuğrul Gazi'nin Osman Bey'e hitabı olan “Ey oğul!” almış.

2. Romanda Şeyh Ede Balı ikinci kez Osman Bey'e şu nasihatte bulunuyor (Buğra 1987:134):

“Hey Osman Beğ! Düşmanını çoğaltma. Ve düşmanlığın sonunu da başını da sen seç; sen başlat, sen bitir. Boyundan, soyundan, dininden kimselere düşman olma, kin gütme. Ve boyundan, soyundan, dininden olmayan kimselerle kurduğun dostluğu yoldaş dostluğuyla karıştırma, bir tutma; öyle dostluklara sadık ol amma bel bağlama; hesabımı, kitabımı onlara dayama. Ve düşman seçerken gücünü kılı kırk yarararak ölçüp biç.”

Romanda, ayrıca sonraki yıllarda yapılan eklemelerde kullanılan Osman Bey'in oğlu Orhan Gazi'ye ölümünden önce verdiği vasiyet de vardır (Buğra 1987: 362):

“Eyi dinle oğul! Sana diyeceklerimi demişimdir. Dileklerimi demişimdir. Deden ulu Ede Balı'nın mektubunu dahi vermişimdir. Gerisi şeriat ve töre gereklerindedir. Amma, madem ki anan karıcık vasiyet zamanıdır sanır, hatırı hoş olsun. İşte sana vasiyetim: Anan dahi olsa bir kimse sana Tanrı'nın buyurmadığı bir söz söylerse, sen onu kabul etme. Aslını bilmezsen Tanrı ilmini bilenlere sor. Bir de sana itaat edenleri hoş tut. Hakkı gözet. İtibarın bilginlere, zanaatkârlara olsun. Askerinin hep önünden git. Bir de sana hizmet eden ve yararlı olan Hristiyanlara daima ihsan et ki, senin ihsanların onun hâlinin tuzağıdır. Oğul! Ben öldüğüm vakit, beni Bursa'da şu Gümüşlü Kubbe'nin altına koy. Bursa'yı al.”

Romandaki vasiyetin şehir efsanesi hâline gelip genişlemesi

2000'li yılların başında TDK'de Destan Projesi'nde uzman olarak çalışıyordum. KTB HAGEM Genel Müdürü iken 1 Nisan 1998 tarihinde emekliye ayrıldıktan sonra başlamıştı yeni devlet görevim. Ücret almadan çalıştığımı özellikle belirtmeliyim. Mehmet Özel Bey de Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğünden emekli olunca Genelkurmay Başkanlığında sanat danışmanlığı yapıyordu. Birlikte Anıtkabir Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi (2002) kuruluşunda görev aldık. İlk savaş panoraması uygulamasının ülkemize getirilmesinde önemli katkılarımız oldu. KTB-MSB-ABB işbirliğiyle Ankara Hipodromu'nda (eskisi) kurulacak Türk Tarihi Müzesi Projesi hazırlık kurulunda da birlikte görev aldık (2006). Müzede Şeyh Edebalı'nın Osman Gazi'ye Vasiyeti de sergilenecekti. Bilgisayarda Etem Çalışkan'ın levhasını ararken karşımıza genişletilmiş yeni metinler çıkmaz mı? Politikacıların, gazetecilerin sık sık bu roman ürünü, kurgu vasiyeti kullanmaları üzerine; vasiyet bir popüler kültür yozlaşması olayı olmaktan çıkıp bir fakelore (sahte, uydurma halk kültürü) olayı hâline gelmek üzereydi. Ankara Hacı Bayram Camisi yakınlarındaki çarşıda uzun yıllar Şahin Kitabevini işleten ilahiyatçı yazar Kâmil Şahin'in (1939-2021) *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nde Şeyh Edebalı maddesini yazdığını, ayrıca bazı bildiri ve makaleler de kaleme aldığını biliyordum. MİFAD'ın cönk alım kaynaklarından biri olduğundan dostluğumuz da vardı. Kendisine Şeyh Edebalı'nın vasiyeti skandalını anlattım. Arap harfli yazma eserleri çok iyi okuyup anlayabiliyordu. Birincil kaynaklara başvurup olayı inceleyip ay-

dınlatmasını rica ettim. Şayet ben okuyabilseydim, bu zevkli görevi ona vermezdim.

Rahmetli Kâmil Şahin işin içine girince öyle bir malzemeyle karşılaştı ki, yazdıklarını bir kitapta toplamak zorunda kaldı. Kitap, Bilecik Belediye Başkanlığınca 2008 yılında yayımlandı. Böylece, bir çeşit yazarın görüşleri devlete, millete mal edilmiş oldu (Şahin 2008). Kitabı yayımlayan Belediye Başkanlığı son noktada siyasi ağırlığını ortaya koymuş, dış kapağı değiştirmiş, Şeyh Edebâlî'yi (yazar kitap boyunca böyle yazmış) Tarık Buğra ve bazı tarihçiler gibi Edebali'ya dönüştürmüştür. Arka kapakta da genişletilmiş metinlerden biri (EK 2) yer almıştır. Bu metin, *YÖRTÜRK* dergisinde (Mayıs Haziran 2009) bir levha olarak da yayımlandı.

Kâmil Şahin, vasiyetle ilgili incelemesinin sonuçlarını şöyle açıklıyor (Şahin 2008:54-56):

“Hemen her padişah, ömrünün sonlarına doğru evlatlarına öğütte bulunmuştur. Şeyh Edebâlî'nin damadı Osman Gazi'ye yaptığı öğütleri, son zamanlarda âdeta güncel bir konu durumuna gelmiştir. Bazı yazarlar, bunun aslının olmadığını ileri sürerken, bir kısmı da bunun belgelere dayalı olmadığı görüşünü ileri sürmüştür. Biz, bu öğütlerin günümüzde bazı yayın organlarında geçtiği şekilde uzun bir metnine henüz ulaşamadık. Ancak, Şeyh Edebâlî'nin Osman Gazi'ye verdiği öğütün *Aşıkpaşazade Tarihi*'nde yarısını bulabildik ve bu bölümü vermekle yetindik:

Dir oğlum, fırsat u nusret senindür

Hidâyet menzili ni'met senindür

Ve devamındaki beş beyit “[Bu altı beyiti vasiyetinin yarısı kabul etmek yerine, “Öğüt verdiği doğrulandı” ifadesi kullanılabilirdi].

Sultan Orhan, Bursa Kalesini fethettiği zaman, hasta yatağında olan Osman Gazi, oğlu Orhan Gazi'ye yedi maddelik bir öğüt vermiştir. Şunu da unutmamak lazımdır ki, Şeyh Edebâlî gibi büyük bir âlim ve mutasavvıfın, damadı Osman Gazi'ye öğüt vermesi, hükümdarlarda olduğu gibi olağan bir hadisedir. Halk arasındaki yaygın bir rivayete göre şu ilkeler Şeyh Edebâlî'nin Osman Gazi'ye öğütü olarak kabul edilir. Biz, Şeyh Edebâlî'nin kaynaklarda henüz rastlayamadığımız bu öğüdünü buraya bilgi olması açısından aldık.” [EK 2. Kitap içinde s.55-56 ve arka kapaktaki 29 satırlık metin.]

Görülüyor ki, rahmetli Şahin de incelemesinde uydurma metin gerçeğiyle karşı karşıya geliyor. 2000-2008 arasında Genel Ağ, sosyal medya bugüne göre çok yetersizdi. Bu yüzden uzun vasiyetlere ulaşmamış olabilir. Ancak, “halkın Şeyh Edebâlî'nin olduğuna inandığı” diye 29 satırlık bir metinle karşımıza çıkmasını da yadırgadık doğrusu. Sorun çözülmemiş, üstelik üzerine bir düğüm daha atılmıştı.

İletişim, bilişim teknolojisi daha da gelişip Genel Ağ/İnternet yaygınlaşıp sosyal medya bağımlılık hâline gelince Şeyh Edebali Hazretleri'nin vasiyetine ilgi daha da arttı. Değerler sisteminin müfredata girmesi, politikacı ve iletişimci-toplum mühendisi iş birliğinin de etkisiyle vasiyetin içine şarkı sözü yazar gibi günlük dille birçok eklemeler yapıldı. Boyu uzadıkça uzadı (EK 3,4). Biz bu uzun metinlerden sadece ikisine yer verebildik. Daha uzunları da var Genel Ağ'da. Reklam kuralı ve

halk biliminin de bir ilkesi yine haklı çıktı. Ekonomide beğenilen malın, ürünün taklitleri ortaya çıkar. Halk kültürü biliminde ise beğenilen halk ürününü sahiplenenler ortaya çıkar, çeşitlemeleri görülür. Tabii vasiyeti genişletenler yaptıklarının yanlış olduğunu biliyorlar ki adlarını daima gizliyorlar veya üzerlerine şüphe çekmeyecek ifadeler kullanıyorlardı.

“Ey Oğul”la başlayan sözde vasiyet, öğüt şairleri, şiir sayfalarını arttırırken türkü bestecileri de geri kalmadı, bu gelişmeden. Başta Esat Kabaklı olmak üzere “Ey Oğul” beste örnekleriyle ünlerine ün katmayı bildiler. Popüler kültür ekonomisinde “Ey Oğul” âdeti markalaştı. *Kuruluş Osman* TV dizisinde olayın nasıl ele alındığını bilmiyorum. Birkaç bölümünü seyredip bıraktım. Sentetik kıyafetlerden ve müsamere havasından rahatsız oldum. Yazdım. Yine de hiç olmaması daha köttür diye.

Vasiyet olayının kültürel değerlendirilmesi

2024 yılına ulaştığımız, yazı hayatımızın parkinson rahatsızlığımız sebebiyle durduğu (1 Ocak 2024’ten itibaren) bir dönemde *Hürriyet* gazetesinde 21 Nisan 2024 (s.4) yayımlanan Ahmet Hakan imzalı “Şeyh Edebalı Yaşasaydı Bunlara Şunları Derdi” başlıklı köşe yazısı, Kastamonu Şehit Şerife Bacı Öğretmenevinde 2023 Mayısı başında Prof.Dr. Eyüp Akman’a verdiğimiz sözü hatırlattı. “Ölümüne Yazılar” adını verdiğimiz, dakikada ancak iki kelime hızıyla ağrı içinde yazabildiğimiz yazılara böylece bir makale de eklenmiş oldu. Eski çalışmalarımız kadar bizi tatmin etmese de hiç olmazsa bu kadarını “Haksızlık/zulüm karşısında susan dilsiz şeytan” olmamak için yazmaya mecburduk.

Meslektaşlarımızın çok iyi bildikleri gibi edebiyatımızda; insanlara toplum içinde nasıl yaşamaları, birbirlerine nasıl davranmaları, aile ve mesleki görevlerini nasıl yapmaları konularında nasihat/öğüt veren birçok eser yazılmıştır. Manzum ve mensur nasihatnameler içinde en muteber olanlarının, sadece dinî kaynaklarda belirtilenlerle yetinmeyip toplum ve görgü kurallarını da kapsadığı görülmektedir. Nasihatlerin ölüme yakın verilenlerine genellikle vasiyet/vasiyetname denmişse de aslında her öğüt bir vasiyet demektir.

Türk, Arap ve Fars klasik edebiyatlarında insanların tamamına, geneline hitap eden nasihatnamelere *Hikmet*, *Pendname* de denmiştir. Halk şairleri ise nasihat destanları yazmışlardır. Nasihatnamelerden hükümdarlara, vezirlere, önemli görevlerdeki devlet adamlarına hitaben yazılanlarına ise *Siyasetname* adı verilmiştir. *Kelile ve Dimne* Doğu edebiyatının ilk siyasetnamesi kabul edilir. Her şeyden önce, Şeyh Edebalı’nın nasihatlerini (gerçek olsaydı), tarih ve edebiyatımızdaki siyasetname geleneğinin bir devamı olarak değerlendirmek mümkündür. Edebiyatımızdaki başlıca siyasetnameleri hatırlatalım: Nizamülmülk/*Siyasetname*, Yusuf Has Hacıp/*Kutadgu Bilig*, Farabî/*es-Siyasetü’l-Medeniye*, İbni Sina/*Kitab fi’s-Siyaset*, Gazalî/*Nasihatu’l-Müluk*, Keykâvus bin İskender/*Kabusname*, Şeyhoğlu Mustafa/*Kenzü’l-Küberâ ve Mihekkü’l-Ulemâ*, Lütü Paşa/*Asafname*, Gelibolulu Mustafa Âli/*Nasihatu’s-Salâtin*, Defterdar Mehmet Paşa/*Nasayühü’l-Vüzerâ ve’l-Ümerâ-Devlet Adamlarına Öğütler*, Nergisî/*Vaslü’l Kâmil fi Ahvalü’l-Veziri’l-Âdil*. Ko-

numuzun dışında kaldığından insanların geneline hitap eden nasihatname/pendnamelere dair örnekler sıralamıyoruz.

Tarihimizde, edebiyatımızda hükümdarlara, vezirlere, önemli makamlardaki kişilere halk arasında bilgi, tecrübe ve davranışlarıyla ulu kabul edilen kişilerin nasihat/öğüt vermesi, yol göstermesi eski bir Türk ve İslam dünyası geleneği olduğuna göre Şeyh Edebali'nin nasihat vermesi, vasiyette bulunması mümkündür, yadırganmamalıydı her şeyden önce. Onun nasihatlerini değerlendirirken din adamı kimliğinin yanı sıra kızını vermiş bir baba, kayınpeder olduğunu da unutmamak gerekir. Çünkü, söyledikleri sadece ayet hadis açıklamaları değildir. O hâlde, böyle bir nasihat, vasiyet olayı olup olmadığını Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemini anlatan tarihlerde aramamız gerekiyordu. 1996 yılından sonra basılmış yayınları düşünerek biz de TDK Kitaplığında bir süre çalıştık. Kâmil Şahin'in taradım dediği *Âşıkpaşazade Tarihi*'nin yeni bir aktarmasında (Öztürk 2013) biraz farklı metinler vardı. Reşat Ekrem Koçu'nun bir yayınında da (Koçu 1955) vasiyet çarpıtmasının ilk örnekleri bulunuyordu.

Şahin, *Âşıkpaşazade Tarihi*'nde Şeyh Edebali'nin vasiyetinin yarısına rastlandığını belirtmiş, altı beyitten oluşan yazarının açıklamasını vermişti (Şahin 2008:54):

Dir oğlum fırsat u nusret senindür
Hidâyet menzili ni'met senindür

Sana virildi taht, düşmesin baht [Sana verildi baht u düşmesün taht]
Ezeli tâ ebed devlet senindür

[Senün neslünde âlem rahat ola
Dualar neslüne erden senündür]

Yana çerağların [çıraklarunuz] âlem içre
Döşene sofran, davet senindür

İki cihanda hayırla anılmak
Neseb ü neslin [neslile] bürhan senindür

Çocuktan irdi sana baht-ı devlet [Çü Hak'tan erdi sana baht u devlet]
Cihan içre olan devrân senindür

Süleyman zamanının menba'îsun
Ki ins ü cinne hem ferman senindür

Prof.Dr. Necdet Öztürk'ün farklı okumaları [] içinde gösterilmiştir. Vasiyetin yarısı demek bizce hiç uygun düşmüyor.

Yine Şahin'in Edebali'nin vasiyetinden alınıp Orhan Gazi'ye söylendiğini belirttiği ancak kitabında yer vermediği Osman Gazi'nin yedi maddelik vasiyeti de söz konusu tarihte şöyledir (Öztürk 2013:45):

“Osman Gazi oğlu Orhan'a vasiyet etduğün beyan eder.

Evvel eyitdi kim: Oğul Orhan! Ben öldüğüm vaktin beni Bursa'da şol Gümüşlü Kubbe'nin altında koyasın, dedi.

Ve dahi bir kimse kim sana Tanrı buyurmadığı sözleri söylese sen anı kabul etme, dedi. Ve ger sen bilmesen Tanrı ilmin bilir kişiye sor, dedi.

İbâret (ibadet) bilmegün faydası noldu

Hemin bil söz düzer adamı oldu

Gerek söz bil, gerek bilme karındaş

Asıl gönüldeki niyyetün oldu

Ve bir dahi sana mûtî olanları hoş gör. Ve bir dahi nökerlerine dâyim in'am ve ihsan et kim senin ihsanun anun hâlinin duzağıdır, dedi.”

Osman Gazi'nin vasiyetinden bazı cümlelerin Şeyh Edebali'nin vasiyetine aktarıldığı görülmüştür. Ancak, nökerlerin Tarık Buğra ve bazı siyaset mühendislerince sadece Hristiyanlar olarak algılanmasına da gözlerimizi yumamayız.

Ülkemizde tarihçi, tarihi romancı, ansiklopedist olarak tanınan Reşat Ekrem Koçu (1905-1975), 1955 yılında *Cumhuriyet* gazetesince yayımlanan *Osman Gazi'den Atatürk'e 600. Yılın Panoraması* adlı araştırmasının Osman Gazi bölümünde bu vasiyeti bakınız yeni nesiller iyi öğrensinler diye nasıl kaleme almış? (Koçu 1955:2).

“Ölünce beni Bursa Kalesi içinde Gümüşlü Kümbet'e gömün. Osman Oğullarının tahtı Bursa'da kurulacaktır. Seni iyi yetiştirdiğimi zannediyorum. Devleti büyütmek için kılıcın son demine kadar elinde bulunsun. Âdil ol, devlet adaletle durur. Ulemâya hürmet et. Asker ve mal ile gururlanma. Dinimizin şanını koru. Tuttuğumuz yol, kuru bir kavga yolu değildir.”

Rahmetli Koçu, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunu bir Tarih öğretmeni olarak tarihî metinlerle oynama cesaretini gösterdiğine göre; 1990-2024 dönemi genel ağ, sosyal medya yazarlarına, en önemlisi siyaset mühendislerine söz söylemek, eleştirmek doğru olur mu, diye sorabilirsiniz. Kesin cevabımız, olur!

Eğitim kurumlarının az; ulaştırma, ekonomi, bilişimde teknolojik geriliklerin yaşandığı dönemlerde bilgi, edebî ürünler önemli ölçüde dilden dile, sözlü olarak yayılıyordu. Bu yayılma sırasında ürünlerin yaratıcılarının adları unutuluyor, çeşitlendirmeler ortaya çıkıyor, küçük bir anlatı beğenilirse genişleyip saatler boyu anlatılır duruma geliyordu. Folklor/halk kültürü ürünleri de böyle çoğalıyor, anonimleşiyordu. Bu olay, 19. yüzyıl ortalarından itibaren bilim insanlarının dikkatini çekmiş, basımevlerinin çoğaldığı bir dönemde folklor/halk bilimi diye bir bilim dalı bazı Avrupa Üniversitelerinde öğretim alanına girmiştir.

1983-2024 yılları arasında yaşanan, hâlen de gündemde olan “Şeyh Edebali'nin Osman Gazi'ye Vasiyeti” olayında ise, bir halk kültürü ürününün yaratılıp yayılma sürecini tamamlaması söz konusu değildir. Olsa olsa bir fakelore/uydurma, sahte folklor yakıştırması yapılabilir. Çünkü, vasiyeti, eline kalem alıp veya tuşlara basıp genişletenler bu kez halk değil, toplumu çıkar amaçlarına uygun tasarlamak

isteyen sosyal medya cambazları, toplum/siyaset mühendisleridir. Bu organize olmamış güç, usta romancı Tarık Buğra'nın kısa, kurgu vasiyet metnini; üsluba, dile dikkat etmeksizin sayfalar dolusu genişletmiştir. Hiç düşünmemişlerdir ki, bu yüce millet içinden birileri çıkıp gerçeği tarih kitaplarında, yazılı eserlerde arayacaktır.

SONUÇ

Değerlendirmemizin sonucunda, bugün için aşağıdaki görüş ve düşüncelere ulaşılmış bulunuyoruz. Ancak, yeni bilgi ve belgeler karşısında bu görüş ve düşüncelerimizi değiştirmemiz mümkündür:

Her şeyden önce, Şeyh Edebalı'nın Osmanlı Beyliği/Devleti'ni kuran Osman Bey'e; Bey ilan edildiği gün, görevlerini nasıl yerine getireceğine dair nasihat etmesi, vasiyette bulunması, Doğu kültüründeki "siyasetname" geleneğine uygun bir olaydır. Usta romancı Tarık Buğra, bu nedenle tarihî kaynaklarda yer almayan bir nasihatname yazmakta, kurgulamakta yerden göğe kadar haklıdır. Çünkü o, roman yazıyor, tarih değil. Romancı olarak bu hakkını 1983'te birinci baskısı yapılan *Osmancık* romanında başarılı bir şekilde kullanmıştır.

Osmancık romanının iki yerindeki Şeyh Ede Balı (Buğra böyle yazıyor) nasihatleri birleştirilmiş, bir levha hâline getirilerek bazı iş yerlerine asılmaya başlanmış, Vakıfbank Kültür Müşaviri Ferihan Gürsoy da hattat Etem Çalışkan'a yazdırıldığı levhayı bastırıp dağıtmıştır. Söz konusu Etem Çalışkan levhasında satır sayısı 17'dir. Bu levha KB Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğünce 1996 yılında yayımlanan *Vatan Millet ve Bayrak Sevgisi* adlı kitapta (Özel 1996:164) da yer alınca etkisi daha da artmıştır. 1996 levhasındaki en önemli ekleme "İnsanı yaşat ki Devlet yaşasın!"dır.

2008 yılında türbesinin bulunduğu Bilecik'in merkez Belediye Başkanlığınca bir Şeyh Edebalı incelemesi yayımlandı (Şahin 2008). Kitapta Şeyh Edebalı'nın vasiyeti konusu da kısaca ele alınmış, tarihî kaynaklarda rastlanmayan birçok vasiyet üretildiği belirtilmiş, örnek olarak da halkın Şeyh Edebalı'nın olduğuna inandığı 29 satırlık bir vasiyet verilmiştir (Şahin 2008: 55-56, arka kapak). Bu vasiyette "İnsanı yaşat ki, Devlet yaşasın!" cümlesi yoktur.

22 Mayıs 2024 tarihine kadar "Vasiyetin asıl yozlaştırılması sosyal medyanın coştugu, pandemi dönemidir (2019-2022) denilebilir. Bu dönemde evlerine mecburi kapanan insanlar, bu türden üretime ağırlık vermişler, bilinçli bilinçsiz ürünler üretmişlerdir." görüşüne sahiptim ve makalenin ilk şekline böyle yazmıştım. Genel ağda görüp satın aldığım bir kitap görüşlerimde yeni bir pencere açtı. Genişleme çok daha önce 1990'lı yılların sonlarında hızlanmıştı. Tarihçi olmadığını belirten bir mutasavvıf araştırmacı 1999 yılında bizim Ek. 4 olarak yayımladığımız metni kaynak belirtmeden "Şeyh Edebalı Hazretleri'nin (...) tavsiyelerinden bir kısmı şöyledir:" girişiyile karşımıza koyunca olaya bir boyut daha eklenmiş oldu. (Topbaş 1999:26-28). 1990'lı yılların sonunda Sivas'ta Fikret Kesten'in de yayımlamaya başladığı yeni bir Şeyh Edebalı kitabında da EK 2'deki metin ve bazı eklemeler tarihî belgeler gösterilmeden yer almıştır.

Şu an, yayımladığımız 4 numaralı ekte vasiyetteki satırlar 100'e yakındır. Yaşım ve rahatsızlığım sebebiyle ders kitaplarına bu konu nasıl yansımıştır inceleyemedim. Artık olay basit bir folklor/fakelore olayı olmaktan çıkmış; tarihe, bilime saygısızlık hâlini almıştır. O tarihte ünlenmeyen Yunus bile nasihatte yer almıştır. Nerdeyse her ay yeni vasiyetler ortaya çıkmaktadır. Yapılacak iş bellidir. Öncelikle 2007'de Bilecik'te kurulan Şeyh Edebali Üniversitesi Rektörlüğünün bu konuyu enine boyuna araştırması gerekir (Araştırdıysa görmek isteriz). Diğer yandan konu bazı yönleriyle KTB ve bağlı bilim kuruluşu AKDITYK/TTK ve AKM'yi de ilgilendirmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Buğra, Tarık (1987); *Osmancık-Roman*, 3.bsl., İstanbul, 371 s. Ötügen Neşriyat:177.

[<https://ercanbulus.com/seyhedibali.htm>] Güncelleme: 11.06.2024

[<https://www.ahaber.com.tr/analiz/2016/04/25/osman-gazinin-orhan-gaziye-nasihati>]Güncellemesi: 25.04.2016

Kesten, Fikret (t.y.1998-2000?), *Osmanlı Devletinin Manevi Kurucusu Şeyh Ede Bâlî* 3. bsl. Sivas, 73. s.

Koçu, Reşat Ekrem (1955); *Osman Gazi'den Atatürk'e 600 Yılın Tarih Panoraması*, İstanbul, 168 s. Cumhuriyet Gazetesi Eki.

Osman Bey'in Rüyası ve Şeyh Edebali'nin Bu Rüyaya Yorumu. Şeyh Edebali'nin Osman Bey'e Nasihatleri [[https://www.sabah.com.tr.](https://www.sabah.com.tr)] Güncelleme: 17.10.2023.

Özel, Mehmet (1996); *Vatan Millet ve Bayrak Sevgisi*, Ankara, 502 s., KB Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü Yayını.

Öztürk, Necdet (2013); *Âşıkpaşazade Tarihi*, İstanbul, 379 + Tıpkıbasım, Bilge Kültür ve Sanat Yayını.

Şahin, Kâmil (2008); *Osmanlı Devleti'nin Manevi Kurucusu Şeyh Edebali'nin Hayatı*, Ankara, 134 s. Bilecik Belediyesi Kültür Yayınları:1.

Topbaş, Osman Nuri (1999); *Âbide Şahsiyetleri ve Müesseseleriyle Osmanlı*, İstanbul, 576 s. Erkam Yayınları. (Vasiyet: 26-28]

EKLER

EK 1: *Vatan Millet ve Bayrak Sevgisi*, Ankara 1996, s.164

EK 2: Kâmil Şahin'in Şeyh Edebâlî kitabı arka kapak, YÖRTÜRK dergisi (S 85, Mayıs Haziran 2009 s. 24) (Kesten: 5)

EK 3: Genel ağdaki nasihatlerden biri :

[<https://www.ahaber.com.tr/analiz/2016/04/25/osman-gazinin-orhan-gaziye-nasihati>] Güncellemesi: 25.04.2016

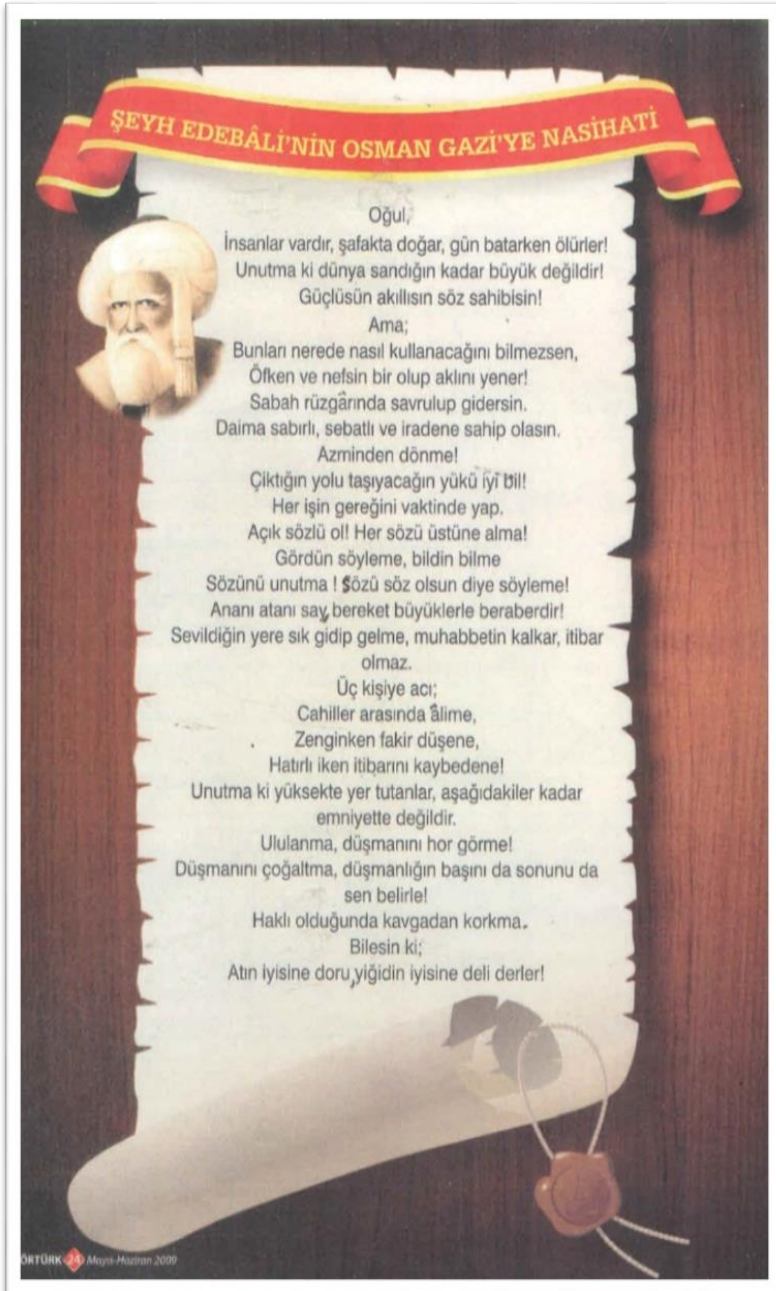
EK 4: Osman Nuri Topbaş; *Âbide Şahsiyetleri ve Müesseseleriyle Osmanlı*, İst. 1999, s. 26-28)

[<https://ercanbulus.com/seyhedibali.htm>] Güncelleme: 11.06.2024

EK- 1

EK- 2

EK-3

ŞEYH EDEBALI'NİN OSMAN BEY'E NASİHATI

Ey Oğul!.. Beysin, bundan sonra öfke bize; uysallık sana. Güceniklik bize; gönül alma sana. Suçlamak bize; katlanmak sana. Acizlik, yanılgı bize; hoş görmek sana. Geçimsizlikler, çatışmalar, uyumsuzluklar, anlaşmazlıklar bize; adalet sana. Kem göz, şom ağız, haksız yorum bize; bağışlama sana.

Ey Oğul!.. Bundan sonra bölmek bize; bütünlemek sana. Üşengeçlik bize; uyarmak, gayretlendirmek, şekillendirmek [Buğra'da şevklendirmek] sana.

Ey Oğul!.. İnsanlar vardır şafak vaktinde doğar, gün batarken ölürler. Unutma ki, dünya sandığın kadar büyük değildir. Dünyayı bize büyük gösteren bizim küçüklüğümüzdür.

Bu yolda nazarımızı sonsuzluğa dikip; büyük yürümek ve büyük ölmek gerek. Bu yolda hırs, diken; benlik ve kibir, engeldir oğul. Sakın ha kendine takılmayasın ve kendinde boğulmayasın.

Teklik sadece Allah'a mahsustur, tek başına karara durup hoyrat dünyanın dayanılmaz ağırlığını kaldırmayasın. İşlerini ehil kişilerle, ehil kişilere danışarak tutasın. Danışarsan yol alırsın, danışmazsan yolda takılıp kalırsın oğul.

Oğul! Güçlüsün, akıllısın, söz sahibisin; ama bunları nerede, nasıl kullanacağını bilemezsen, sabah rüzgârında savrulup gidersin.

Bir dem gelir bir tekmeyle dünyaları yıkacak olursun. Bir dem gelir yerdeki karıncaya mağlup olursun.

Güç hayvanda bile mevcut. Akıl sadece anahtar. Anahtara takılmayasın. Aslolan anahtarın açacağı kapılardır. Kapıların ardında hazineler, kapıların ardında sır vardır. Sırlar ki, ebedî muştuları koynunda barındırır; sonsuza kavuşturur. Aklını kullanıp dünyadayken Cennet'in kapılarını aralayasın oğul.

Öfken ve benliğin bir olup aklını yener!

Daima sabırlı, sebatlı ve iradene sahip olasın. Azminden dönmeyesin. Çıktığın yolu, taşıyacağın yükü iyi bil. Her işin gereğini vaktinde yap.

Öfke ateş, öfke âfet, öfke şeytandır oğul. İnsanoğlu dağları devirir; ama öfkesine mağlup olabilir. Öfkeyle savaşı daima taze tutmak gerekir.

Sabırsız olmaz oğul. Sabırsız menzile varılmaz. Kaf Dağı'na sabırsız ulaşmaz.

Vazifen çetin, yükün ağırdır oğul. Hizmette önde, ücrette geride olasın. Vazifenin en ağırına talip olmaktan kaçınmayasın. Vazifenin ağırlığı Yaradan'ın kullarına ihsanıdır.

Oğul, açık sözlü ol!.. Her sözü üstüne alma, gördüğünü söyleme, bildiğini bilme, sözünü unutma, sözü söz olsun diye söyleme.

Bizler nefreti eritmek için, muhabbetin asaletini dünyaya yeniden hâkim kılmak için çıktık yola. Bu yolda utanacak bir şeyimiz yoktur. Muhabbet yolunun gizlisi saklısı yoktur oğul.

Ama altının değerini sarraf bilir; sözünü muhabbetine göre ayarlayasın. Cahilin karşısında altınlarını çamura atmayasın.

Yiğit olan kördür, kötülüğü görmez. Sağırdır, kem sözü işitmez. Dilsizdir, her ağzına geleni demez. Bildiğini de her yerde ayaklar altına sermez. Yunus gibidir o; yüreği muhabbete, gönül ibresi hakikate ayarlıdır. O bir defa söz verdi mi, onu namusu bilir. (Pes. Yunus Emre de var nasihatte.)

Sevdiğin yere sıkça gidip gelme, muhabbetin kalkar, itibarın kalmaz. Düşmanını çoğaltma, haklı olduğunda kavgadan korkma! Bilesin ki; atın iyisine doru, yiğidin iyisine deli derler!

Her şeyin ortası makbuldür, sevginin de. Sevdiğini gereğinden fazla sevme-yesin. Sevgini de, sadece yüreğinin eline vermeyesin. En çetin imtihan "sevgi"yle olanıdır. "Kişi ne kadar bahadır olsa da, muhabbete tuş olur" diyen atanın sözünü aklından çıkarmayasın. Böyle imtihan olmamak, istikbalde neslinden utanmamak için gecelerin bağrında, seherlerin aydınlığında duaya durasın. Senin ideallerin ve geleceğe dair hedeflerin var oğul!..

Gönül adamı ömrünü boşa harcamaz, yüreğini ucuza satmaz, edep tacını başından almaz. Gönül erinin her zaman yüzü yerde, gönlü göktedir. Haklı olduğunda kavga vermesini bilir. Kavgayı sadece bileğiyle değil, ilmiyle ve yüreğiyle yapmasını bilir.

İyiliğe kötülük, şer kişinin kârı,
İyiliğe iyilik her kişinin kârı,
Kötülüğe iyilik, er kişinin kârı'yımış oğul!
Ey Oğul!.. Üç kişiye acı: Cahillerin içindeki âlime... Zengin iken fakir düşene... Hatırlı iken itibarını kaybedene...

Şunu da unutma! İnsanı yaşat ki, devlet yaşasın.

Osman!.. Sen bizim rüyamız, sen bizim devamımız, sen bizim duamızsın oğul. Daima başın dik, alnın ak, gönlün pâk olsun.

Ey Oğul!.. Zümrüt-ü Ankâ'nı iyi seç ki, Kaf Dağı sana yakın olsun. Yolun ebediyete kadar açık olsun.

Ey Oğul!.. Yolun uzun, işin çetin, yükün ağır. Allah-û Teâlâ (cc) yardımcın olsun.

EK-4

Şeyh Edebali'nin Osman Bey'e Nasihati

Ey Oğul!

Beysin! Bundan sonra öfke bize; uysallık sana..
Güceniklik bize; gönül almak sana..
Suçlamak bize; katlanmak sana..
Acizlik bize, yanılığın bize; hoş görmek sana..
Geçimsizlikler, çatışmalar, uyumsuzluklar, anlaşmazlıklar bize; adalet sana..
Kötü göz, şom ağız, haksız yorum bize; bağışlama sana..
Bundan sonra bölmek bize; bütünlemek sana..
Üşengeçlik bize; uyarmak, gayretlendirmek, şekillendirmek sana..

Ey Oğul!

Yükün ağır, işin çetin, gücün kıla bağlı, Allah Teâlâ yardımcın olsun.
Beyliğini mübarek kılsın.
Hak yoluna yararlı etsin.
Işığını parıldatsın.
Uzaklara iletsin.
Sana yükünü taşıyacak güç, ayağını sürçtürmeyecek akıl ve kalp versin.
Sen ve arkadaşlarınız kılıçla, bizim gibi dervişler de düşünce, fikir ve dualarla bize vadedilenin önünü açmalıyız.
Tıkanıklığı temizlemeliyiz.

Oğul!

Güçlü, kuvvetli, akıllı ve kelamlısın.
Ama bunları nerede ve nasıl kullanacağını bilmezsen sabah rüzgârlarında savrulur gidersin..
Öfken ve nefsin bir olup aklını mağlup eder.
Bunun için daima sabırlı, sebatkâr ve iradene sahip olmalı..
Sabır çok önemlidir.
Bir bey sabretmesini bilmelidir.
Vaktinden önce çiçek açmaz.
Ham armut yenmez; yense bile bağırında kalır.
Bilgisiz kılıç da tıpkı ham armut gibidir.
Milletin, kendi irfanı içinde yaşasın.
Ona sırt çevirme.
Her zaman duy varlığını.
Toplumunu yöneten de, diri tutan da bu irfandır.

Oğul!

İnsanlar vardır, şafak vaktinde doğar, akşam ezanında ölürlür.
Dünya, senin gözlerinin gördüğü gibi büyük değildir.

Bütün fethedilmemiş gizlilikler, bilinmeyenler,
ancak senin fazilet ve adaletinle gün ışığına çıkacaktır.
Ananı ve atanı say!
Bil ki bereket, büyüklerle beraberdir.
Bu dünyada inancını kaybedersen, yeşilken çorak olur, çöllere dönersin.
Açık sözlü ol!
Her sözü üstüne alma!
Gördün, söyleme; bildin deme!
Sevdiğin yere sık gidip gelme; muhabbet ve itibarın zedelenir...
Şu üç kişiye;
yani cahiller arasındaki âlime,
zengin iken fakir düşene
ve hatırlı iken, itibarını kaybedene acı!
Unutma ki, yüksekte yer tutanlar, aşağıdakiler kadar emniyette değildir.
Haklı olduğun mücadeleden korkma!
Bilesin ki atın iyisine doru, yiğidin iyisine deli derler.
En büyük zafer nefsini tanımaktır.
Düşman, insanın kendisidir.
Dost ise, nefsi tanıyanın kendisidir.
Ülke, idare edenin, oğulları ve kardeşleriyle bölüştüğü ortak malı değildir.
Ülke sadece idare edene aittir.
Ölünce, yerine kim geçerse, ülkenin idaresi onun olur.
Vaktiyle yanılan atalarımız,
sağlıklarında devletlerini oğulları ve kardeşleri arasında bölüştürdüler.
Bunun içindir ki, yaşayamadılar, yaşatamadılar.
İnsan bir kere oturdu mu, yerinden kolay kolay kalkmaz.
Kişi kıpırdamayınca uyur.
Uyuşunca laflamaya başlar.
Laf dedikoduya dönüşür.
Dedikodu başlayınca da gayri iflah etmez.
Dost, düşman olur; düşman, canavar kesilir!..
Kişinin gücü, günün birinde tükenir, ama bilgi yaşar.
Bilginin ışığı, kapalı gözlerden bile içeri sızar, aydınlığa kavuşturur.
Hayvan ölür, semeri kalır; insan ölür eseri kalır.
Gidenin değil, bırakmayanın ardından ağlamalı...
Bırakanın da bıraktığı yerden devam etmeli.

Savaşı sevmem.
Kan akıtmaktan hoşlanmam.
Yine de, bilirim ki, kılıç kalkıp inmeli.
Fakat bu kalkıp-iniş yaşatmak için olmalıdır.
Hele kişinin kişiye kılıç indirmesi bir cinayettir.
Bey memleketten öte değildir.
Bir savaş, yalnızca bey için yapılmaz.

Durmaya, dinlenmeye hakkımız yok.
Çünkü, zaman yok, süre az!..
Yalnızlık korkanadır.
Toprağın ekim zamanını bilen çiftçi, başkasına danışmaz.
Yalnız başına kalsa da! Yeter ki, toprağın tavda olduğunu bilebilsin.
Sevgi davanın esası olmalıdır.
Sevmek ise, sessizliktedir.
Bağırarak sevilmez.
Görünerek de sevilmez!..
Geçmişini bilmeyen, geleceğini de bilemez.
Osman! Geçmişini iyi bil ki, geleceğe sağlam basasın.
Nereden geldiğini unutma ki, nereye gideceğini unutmayasın...
Şeyh Edebalı